

УДК 338.1:854

Кондратюк Н.В.

викладач кафедри менеджменту організацій
Харківського національного університету імені В.В. Докучаєва**ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА СОНЯШНИКУ**

Досліджено питання інтенсивності виробництва соняшнику. Здійснено аналіз окремих елементів витрат, що впливають на ефективність інтенсивного виробництва соняшнику. Запропоновано створення економічного механізму сталого та ефективного виробництва соняшнику з врахуванням науково обґрунтованих засад.

Ключові слова: інтенсивність, інтенсивність виробництва соняшнику, коефіцієнт корегування, економічний механізм сталого розвитку.

Кондратюк Н.В. ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВА ПОДСОЛНЕЧНИКА

Исследованы вопросы интенсивности производства подсолнечника. Осуществлен анализ отдельных элементов затрат, влияющих на эффективность интенсивного производства подсолнечника. Предложено создание экономического механизма устойчивого и эффективного производства подсолнечника с учетом научно обоснованных принципов.

Ключевые слова: интенсивность, интенсивность производства подсолнечника, коэффициент корректировки, экономический механизм устойчивого развития.

Kondratyuk N.V. THE ECONOMIC MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE PRODUCTION OF SUNFLOWER

The problems concerning the intensity of sunflower production. The analysis of individual cost components that affect the effectiveness of the intensive production of sunflower. The proposed creation of an economic mechanism for sustainable and efficient production of sunflower with regard to science-based principles.

Keywords: intensity, intensity of production of sunflower, the adjustment factor, the economic mechanism for sustainable development.

Постановка проблеми. За роки незалежності України відбулося багато змін як у розвитку економіки, так і в сільському господарстві, її провідній галузі. На противагу старим технологіям прийшли нові, виведено багато досі не знаних сортів сільськогосподарських культур, знайдені нові засоби боротьби зі шкідниками та бур'янами, розроблені методики по підвищенню урожайності культур тощо. Іншими словами, сільське господарство нашої держави поступово еволюціонує використовуючи вітчизняні та світові досягнення науки та техніки.

Соняшник – основна олійна культура України. Серед олійних культур в Україні дає близько 84% загального виробництва олії. Сучасні технології виробництва соняшнику передбачають комплексне й поточне виконання відповідних операцій в установлені строки за умови отримання високого врожаю і низької собівартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних і практичних аспектів виробництва соняшнику займаються багато науковців, зокрема відомі вітчизняні вчені-економісти: В.Я. Амбросов, В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, О.В. Воронянська, П.І. Гайдучський, М.В. Гладій, О.Д. Гудзинський, Ю.В. Домашенко, М.В. Зубець, О.В. Крисальний, І.І. Лукінов, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Марміль, П.Т. Саблук, М.Й. Хорунжий, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин. Не зважаючи на значну кількість досліджень з даної проблеми зміни в аграрному ринку створюють ряд нових проблем з формування та функціонування ринку соняшнику в Україні, оскільки необхідно постійно шукати більш досконалі концепції збалансованого розвитку всіх ланок виробничого процесу на основі ринкового механізму господарювання, з урахуванням передових інновацій.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження питання інтенсивності виробництва соняшнику, аналіз окремих елементів витрат, що впливають на ефективність інтенсивного виробництва соняшнику, створення економічного механізму ста-

лого та ефективного виробництва соняшнику з врахуванням науково обґрунтованих засад.

Виклад основного матеріалу. У комплексі заходів, які забезпечують ефективність виробництва соняшнику, важливе місце посідає економічно обґрунтований рівень інтенсифікації виробництва.

Коли мова йде про інтенсивність сільського господарства, здебільшого мають на увазі посилене використання його головного засобу виробництва – землі. Проте більшість сучасних економістів відійшла від розуміння інтенсивності лише як концентрації капіталу одиниці земельної площі [1].

Під інтенсивністю сільськогосподарського виробництва розуміють комплекс організаційно-економічних, технологічних, технічних та екологічних заходів, що базуються на передових досягненнях науково-технічного прогресу, спрямованих на формування напруженості й посиленої діяльності сільськогосподарського виробництва через концентрацію до оптимального рівня авансового капіталу на гектар земельних угідь, що забезпечує випереджальне збільшення виробництва продукції з цієї площі і підвищення ефективності використання вкладених ресурсів. [2, 3].

Загальна інтенсивність виробництва соняшнику складається з окремих елементів витрат, кожен з яких так чи інакше впливає на її кінцеву ефективність.

Було вирішено дослідити окремо ефективність витрат за найбільш важливими елементами матеріальних витрат, а саме: витрат на насіння, витрат на мінеральні добрива та витрат на нафтопродукти. В даному випадку виникає питання: як саме ми можемо визначити ефективність окремих елементів витрат. Нами було обрано такий методичний підхід для розв'язання цього завдання.

На першому етапі визначається питома вага кожного з обраних елементів витрат у їх загальній величині за формулою:

$$P_i = V_i / V_{\text{заг}}, \quad (1)$$

де P_i – питома вага i -го елемента витрат у структурі витрат;

V_i – величина витрат i -го елемента, тис. грн;

Взаг – загальна величина виробничих витрат за даною культурою, тис. грн.

На другому етапі визначається рівень ефекту, який припадає на цей елемент витрат за наступною формулою:

$$E_i = Pr \cdot P_i, \quad (2)$$

де E_i – рівень ефекту від використання i -го елемента витрат;

Pr – прибуток від реалізації цієї культури, тис. грн.

Таким чином, загальна величина прибутку, яка була отримана від реалізації цієї продукції, буде поділена пропорційно до структури витрат. Тобто внесок кожного елемента у формування прибутку має однаковий характер. У цьому випадку можна керуватися логікою того, що найменша ефективність i -го елемента може бути визначальною для формування всіх інших елементів витрат. Наприклад, якщо не провести захисту рослин від шкідників або бур'янів, то ефективність усіх інших елементів у кінцевому підсумку може дорівнювати нулю. Це означає, що визначити вплив кожного з елементів витрат на формування загальної величини прибутку можливо лише за принципом їх рівнозначності. На основі вищевикладеного нами було визначено залежність між обраними елементами витрат і величиною прибутку на 1 га, виникнення якого обумовлюється дією саме цього чинника.

На рис. 1 відображено залежність між величиною прибутку та витратами на насіння на 1 га посівної площі, а на рисунках 2-3 ця ж залежність за витратами на мінеральні добрива та нафтопродукти на 1 га.

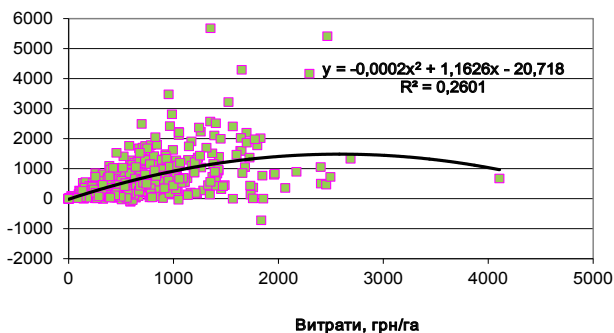

Рис. 1. Залежність між величиною витрат на насіння та прибутком на 1 га посівної площі при виробництві соняшнику у сільськогосподарських підприємствах Харківської області, 2012 р.

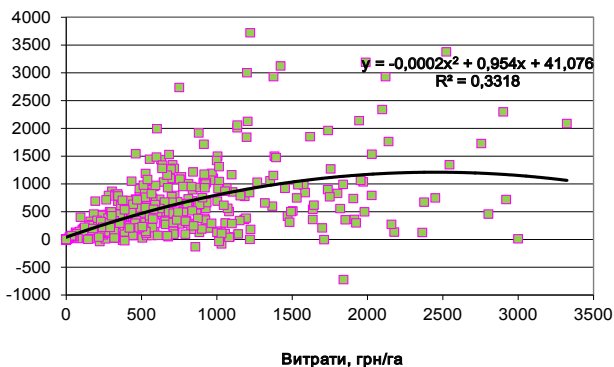

Рис. 2. Залежність між величиною витрат на мінеральні добрива та прибутком на 1 га посівної площі при виробництві соняшнику у сільськогосподарських підприємствах Харківської області, 2012 р.

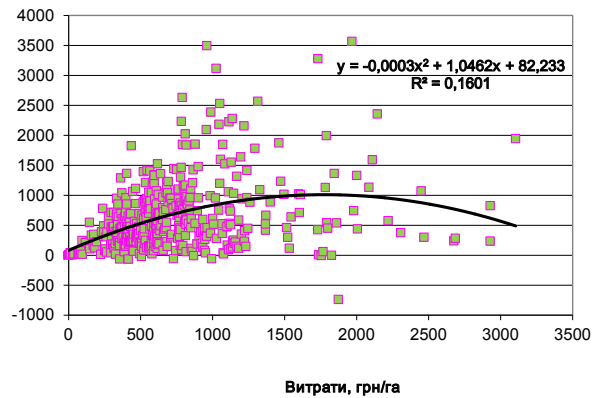

Рис. 3. Залежність між величиною витрат на нафтопродукти та прибутком на 1 га посівної площі при виробництві соняшнику у сільськогосподарських підприємствах Харківської області, 2012 р.

В усіх випадках дана залежність має нелінійний характер, описується параболою 2-го порядку, які мали такий вигляд:

-за витратами насіння на 1 га:

$$y = -20,718 + 1,1626x - 0,0002x^2;$$

-за витратами на мінеральні добрива на 1 га:

$$y = 41,076 + 0,954x - 0,0002x^2;$$

-за витратами на нафтопродукти:

$$y = 82,233 + 1,0462x - 0,0003x^2.$$

На основі аналізу цих функцій було вирішено визначити максимум за кожною з них, тобто знайти точку, у якій можна отримати максимальну величину прибутку при заданій величині витрат.

У результаті визначено:

-витрати на насіння на 1 га

$$y_g = 1,1626 - 2 \cdot 0,0002x;$$

-витрати на мінеральні добрива на 1 га

$$y_g = 0,954 - 2 \cdot 0,0002x;$$

-витрати на нафтопродукти на 1 га

$$y_g = 1,0462 - 2 \cdot 0,0003x.$$

Таким чином нами було визначено оптимальну величину загального рівня інтенсивності, а також оптимальну величину головних елементів витрат, яка для насіння дорівнює 2906,50 грн/га, для мінеральних добрив – 2385 грн/га, для нафтопродуктів – 1743,67 грн/га.

Зазначені величини дають змогу визначити середній рівень ефективності при існуючому рівні господарювання в області. Але вони дозволяють виступати в ролі індикаторів при вирішенні конкретних ситуацій з погляду прийняття господарських рішень.

Нами було визначено рівень ефективності витрат за мінеральним добривами, який показав, що під соняшник їх можна вносити в достатній кількості і це не зменшить рівня віддачі на здійснені витрати. У той же час, як свідчать статистичні дані, у середньому в Харківській області під час виробництва соняшнику рівень внесення мінеральних добрив дорівнює 45 кг [6]. При цьому, згідно з нормативами, для соняшнику цей показник повинен становити 120 кг [7]. Безумовно, виникає питання про те, якою мірою це пов'язано із загальним ефектом. Відповіді на це питання можна через визначення точки беззбитковості витрат. Спочатку визначили середню ціну 1 кг мінеральних добрив. Для цього їх середню величину в грошовому обчисленні по сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2012 р. поділили на середню кількість унесених мінеральних до-

брив у фізичному обсязі. У результаті цієї дії отримали такий результат:

ціна 1 кг діючої речовини = $655,345 = 14,56$ грн.

На наступному етапі визначили нормативну величину витрат на 1 га за умови дотримання технології та обсягів.

Нормативна величина витрат мінеральних добрив дорівнювала 1747,2 грн (120 кг 14,56 грн).

У подальшому отриману величину порівнювали з розміром витрат мінеральних добрив по кожному з підприємств. У разі наявності різниці між ними цю величину додавали до заданої величини витрат по кожному з підприємств, збільшуючи, таким чином, загальну величину витрат по кожному підприємству. Після цього визначали точку беззбитковості за фактичними даними і точку беззбитковості за скорегованими даними загальної величини витрат. Пошук точки беззбитковості здійснювався графічним методом (рис. 4-5).

На основі отриманих рівнянь можна легко знайти точку беззбитковості в першому і другому варіанті.

Точку беззбитковості по фактичним даним визначали таким чином:

$Y = 142,32x + 1267,2$ – функція доходу на 1 га посівних площ;

$Y = 345,61x + 174,98$ – функція витрат на 1 га посівних площ.

$142,32x + 1267,2 = 345,61x + 174,98$; $x = 5,37$ ц.

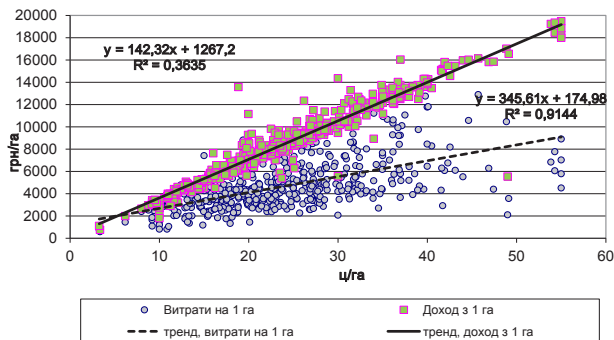

Рис. 4. Точка беззбитковості виробництва соняшнику у сільськогосподарських підприємствах Харківської області, 2012 р.

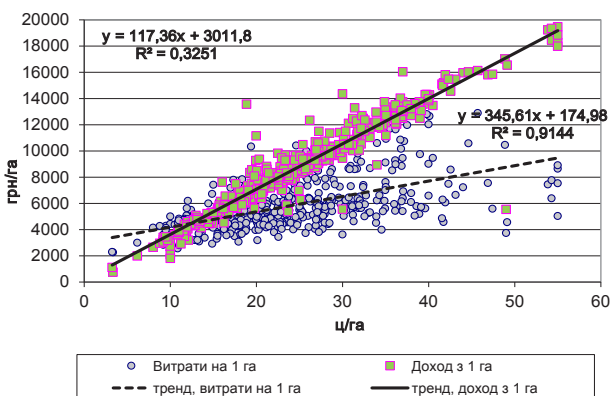

Рис. 5. Точка беззбитковості виробництва соняшнику у сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2012 р. з урахуванням нормативних витрат на мінеральні добрива

Таким же чином нами визначено точку беззбитковості, яка враховувала нормативну величину витрат на мінеральні добрива:

$y = 117,36x + 3011,8$ – функція доходу на 1 га посівних площ;

$y = 345,61x + 174,98$ – функція витрат на 1 га посівних площ.

$117,36x + 3011,8 = 345,61x + 174,98$; $x = 12,43$ ц.

Отже, можна зробити висновки, що збільшення величини витрат на мінеральні добрива до нормативної величини піднімає точку беззбитковості виробництва соняшнику з 5,37 до 12,43 ц.

Безумовно, це може завдати збитків окремим підприємствам, але з погляду екології дозволить значно покращити ситуацію. Завдання полягає в тому, щоб створити економічний механізм, який би змушував виробників дотримуватися нормативних вимог щодо відновлення родючості ґрунтів. Але справа не тільки в відновленні поживних речовин в ґрунті, а й в тому, що багато виробників соняшнику значно перевищують максимальну межу його питомої ваги в структурі посівів. Остання величина визначається на рівні не більше 10%. Тобто економічний механізм сталого та ефективного виробництва соняшнику повинен фактично змушувати підприємства враховувати науково-обґрунтовані засади.

Для вирішення цієї проблеми рекомендуємо такий методичний підхід. Спочатку слід урахувати рівень виконання нормативів кожним підприємством щодо відновлення поживних речовин у ґрунті при виробництві соняшнику. Це пропонується здійснювати через розрахунок коефіцієнта відновлення поживних речовин:

$$K_{впр} = 1 - N_f N_n, \quad (3)$$

де N_f – кількість фактично внесено мінеральних добрив, кг;

N_n – норматив внесення мінеральних добрив (120 кг) [6].

Логіка розрахунку цього коефіцієнта полягає в тому, що, чим більше показник фактично внесеної кількості мінеральних добрив буде наближатися до нормативної величини, тим більшою мірою величина коефіцієнта відновлення поживних речовин наближатиметься до нуля. У разі, якщо фактично внесена кількість мінеральних добрив перевищуватиме нормативну, пропонується прирівнювати цей коефіцієнт до одиниці, тобто його вплив буде відсутнім.

З метою врахування структури посівних площ та питомої ваги в них соняшнику пропонується визначити коефіцієнт використання землі під соняшник:

$$K_{вз} = P_f P - 0,1, \quad (4)$$

де P_f – фактична площа посіву соняшнику, га;

P – площа ріллі на підприємстві.

Відповідно, чим більша питома вага соняшнику в структурі ріллі підприємства, тим більшою буде величина цього коефіцієнта. Віднімання величини 0,1 відповідає 10% значенню питомої ваги соняшнику в структурі посівних площ.

Загальна величина коефіцієнта повинна враховувати обидва його елементи, які нами запропоновано визначити. Однак виникає питання про його практичне використання з погляду принципів, викладених вище. На нашу думку, воно може полягати в корегуванні величини фіксованого сільськогосподарського податку саме під посівами соняшнику. Для цього пропонується визначити загальний коефіцієнт корегування фіксованого сільськогосподарського податку за формулою:

$$K = \sqrt{K_{впр} \cdot K_{вз}}, \quad (5)$$

У результаті розрахунків цього коефіцієнта по всіх підприємствах Харківської області ми отримали значення на рівні від 0,09 до 0,9.

При значенні $K=0,09$ фіксований сільськогоспо-

дарський податок під площі, зайняті сояшником, повинен зрости на 9 %, а при $K=0,9$ – на 90 %.

З метою порівняння коефіцієнта корегування фіксованого сільськогосподарського податку з реальними результатами ефективності виробництва нами було здійснено групування всіх підприємств за величиною цього коефіцієнта (табл. 1).

Таблиця 1

Залежність коефіцієнта корегування фіксованого сільськогосподарського податку від рівня ефективності виробництва сояшнику у сільськогосподарських підприємствах Харківської області

Група за коефіцієнтом	Рентабельність, %	Прибуток на 1 га, грн	Урожайність, ц/га
до 0,25	72,5	7148,9	48,9
0,26-0,5	63,4	2934,3	21,4
більше 0,5	89,7	3431,0	20,6

За даними табл. 1 слід відзначити, що чим менший цей коефіцієнт, тим більша величина прибутку та урожайності отримана підприємствами. В останню групу з найбільшою величиною коефіцієнта корегування увійшли підприємства, які, ймовірно, займаються виробництвом сояшнику з дотриманням мінімальних технологічних вимог. Свідченням цього є невисокий рівень врожайності цієї групи підприємств.

Висновок. В результаті проведеного дослідження можна відзначити, що у разі збільшення фіксованого сільськогосподарського податку багато сільськогосподарських підприємств може відмовитися від виробництва сояшнику, замінивши його іншою культурою, а це, в свою чергу, дозволить підприємствам покращити екологічну складову при виробництві сояшнику.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дорогань Л.О. Інтенсифікація виробничих процесів в аграрних підприємствах [Електронний ресурс] / Л.О. Дорогань. – Режим доступу : <http:pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/012>.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В.Г. Андрійчук – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Особа Н.П. Інтенсифікація виробництва в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Н.П. Особа – Львів, 2008. – 22 с.
4. Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур в 2012 році / Державна служба статистики України. – К., 2013. – 52 с.
5. Троценко В.І. Сояшник: селекція, насінництво, технологія вирощування: монографія / В.І. Троценко. – Суми : Унів. книга, 2001. – 184 с.
6. Землеробство з основами ґрунтознавства і агрохімії : підручник / В.П. Гудзь, А.П. Лісовал, В.О. Андрієнко, М.Ф. Рибак ; за ред. В.П. Гудзя. – 2-ге вид., переробл. та доп. – К. : Центр навч. л-ри, 2007. – 408 с.

УДК 339.543.66:67/68

Конєв С.І.
здобувач

Хмельницького національного університету

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ УПРАВЛІННЯ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СТРУКТУРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті проаналізовано позитивні та негативні сторони зміни тарифних ставок мит щодо діяльності підприємств легкої промисловості після набуття Україною членства в СОТ. Визначено основні складові управління митно-тарифного регулювання. Встановлено місце митно-тарифного регулювання в структурі регулювання експортно-імпоротної діяльності підприємств легкої промисловості.

Ключові слова: експортно-імпортна діяльність, тарифні ставки мит, митно-тарифне регулювання, зовнішня торгівля, СОТ.

Конєв С.И. ОСНОВНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ УПРАВЛЕНИЯ ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ЕГО МЕСТО В СТРУКТУРЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКСПОРТНО-ИМПОРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

В статье проанализированы положительные и отрицательные стороны изменения тарифных ставок пошлин касательно деятельности предприятий легкой промышленности после обретения Украиной членства в ВТО. Определены основные составляющие управления таможенно-тарифного регулирования. Установлено место таможенно-тарифного регулирования в структуре регулирования экспортно-импортной деятельности предприятий легкой промышленности.

Ключевые слова: экспортно-импортная деятельность, тарифные ставки пошлин, таможенно-тарифное регулирование, внешняя торговля, ВТО.

Konev S.I. THE MAIN COMPONENTS OF MANAGEMENT OF CUSTOMS AND TARIFF REGULATION AND ITS PLACE IN THE STRUCTURE OF REGULATION OF EXPORT AND IMPORT ACTIVITY OF LIGHT INDUSTRY ENTERPRISES

The article is dedicated to the researches of positive and negative aspects of changes in tariff rates of customs duties according to the activities of light industry enterprises after Ukraine's accession to the WTO. There was emphasized the main duties components of management of customs and tariff regulation. Also, it was established a place of customs and tariff regulation in the structure of regulation of export and import activity of light industry enterprises.

Keywords: export and import activities, the rates of customs duties, customs and tariff regulation, foreign trade, WTO.